

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Kremmer Dezső*

Cím: *Régi pesti históriák*

Osztályozás	
Tárgy	664.6
Hely	
Idő	"1844"
Személy	

Régi pesti históriák

írta Kremmer Dezső dr.

IV.

Pesti pékek siralma

Mikor 1844-ben az általános közepurópai drágulás Pest, Buda, Óbuda ódon falai alá is eljutott az akkori pesti királyi biztos nagy gondot fordított az élelmezési visszaélések letörésére. Így a szegény pékekre 1846 február 9-én ugyancsak rájárt a rúd, midőn a városkapitányi hivatalok egy plakátja jelent meg e napon a falakon. Ezen a plakáton 84 árdrágító pék neve volt feltüntetve, akiket egész egyszerűen rendőri felügyelet alá helyeztek. Képzeltető az a megrökönyödés, amely e plakát nyomán támadt. Amint ilyenkor szokásos, azonnal küldöttségbe mentek a királyi biztoshoz, és holmi „sérlemeket” emlegettek. Ám a nagy úr azzal válaszolt e mozgalomra, hogy alig egy hónap múlva egy másik, magyar- és németnyelvű hirdetményt tett közzé, amelyben a különböző péksütemények árait, sőt azok neveit is pontosan megnevezi és keményen megfenyegeti a pékeket, hogy ha a rendelkezést meg nem tartják, első- és másodizben 12 pengőforinttal, „harmadik esetben mestertjoga vesztésével lakoland”. Ez a drákói szigor hatott és a visszaélések megcsökkentek.

Igen furfangos és sokirányú visszaélésekről rántják le a leplet az e korbeli ármeghatározó hirdetmények. Ezek között az volt a legmegszokottabb visszaélési mód, hogy a közönséges kiflin kívül minden másalakú süteményt fényűzőnek minősítettek és drágábban

adták. Így kitudódott, hogy az úgynevezett „köményes szarvas”, amely semmi másban nem tért el a kiflitől, csupán abban, hogy só helyett köménnyel volt meghintve, két krajeár helyett 4 krajeáros áron adódott el. Ez a szerény 100 százalékos uzsora tette lehetővé, hogy alig volt pék, akinek a budai oldalon, a mai Retek uca és fogaskerekű-állomás környékén volt szőlőkben, a pesti oldalon pedig az úgynevezett kőbányai szőlőkben, mely a mai Tisztviselőtelepen terült el, ne lett volna szép kis szőlője és présháza... Most azután a királyi biztos az egyik hirdetményben pontosan felsorolja, hogy melyek az úgynevezett közönséges süteményfajok. Érdekes művelődéstörténeti jelenség, hogy a szegény néposztályok fontos tápláléka, a kenyér körül nem igen találunk visszaélések nyomaira, a néptömegek főfogyasztási cikke a zsemlye és kiflifajok voltak.

Egy másik visszaélési mód volt az eladásra kerülő ölfának megcsontítása. A dolog úgy esett, hogy igen sok pék egyszersmind fakezést tartott és a fának szokásos ölberakásánál a legfurfangosabb visszaélések merültek fel. Így pl. gyökereket és tuskókat raktak ölbe, ami a dolog természete szerint, csak külső formákban mutatott egy öl fát, ellenben lényegesen kevesebb súlyt jelentett. Nosza a királyi biztos itt is vaskezzel csapott le és a hirdetményében bejelenti a közönségnek, hogy

A Rend

1925. 1. 10.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

„a kir. biztosság által az ölfarakás módjára nézve egy mutatvány-öl minta gyanánt” lesz felállítva, hogy a közönség tudja, milyen rakás fa alkot egy ölet. Ugyanez a hirdetmény rendeli el, hogy a különböző minőségű ölfák árait minden kereskedő köteles fekete táblára feljegyezni. Az árakat mindenkor a m. kir. helytartótanács állapítja meg. Amint láthatjuk, ugyancsak körmére néztek az árusítóknak és sűrűn szedegette be a királyi biztosság a tizenkét pengő forint „bündiját”. Lett is

rend a fa és zsemlye világában s csak ezzel a szigorú fellépéssel tudta elérni a városkapitányság, hogy amikor reánk szakadt a negyvennyolc legendás korszaka: a közönség szokásos kizsákmányolása a minimumra csappant. Körülbelül minden hónapra esik ebben az időben egy-egy ármegállapító hirdetmény, amely a közönség érdekeit védelmezte.

Igy játszottak eleink a negyvennyolcas vérzivataros idők halálós árnyékában s az elfakult hirdetmények kutatója elmereng azokon a régi jó időkön, amikor még a hatóságok jóformán napok alatt fojtottak meg csírájában egy-egy fejledező uzsorát. Sok mindent mesélnek el ezek a szürke plakátok a sorok között is. Kiolvashatjuk többek között a lokálpatriotizmust, amely, sajnos; a mi szépséges fővárosunkból ma már egészen kiveszett!

V.

A pesti nagy árvíz

Mikor még az amerikai ízű riport ismeretlen volt fővárosunkban, egy-egy nagy eseményt a pesti könyvnyomtatók külön repülőlapokon szoktak ismertetni közönségükkel. Az 1838-as árvízveszedelemről négy érdekes repülőlapot adott ki Beimel József pesti könyvnyomtatómester. A szoros keretben megjelent németnyelvű röplapokat a március 13-án kezdődő árvíz után már egy héttel ingyen osztogatták a bús arccal járó-kelő polgárok között. A két első repülőlap részletesen leírja a vízáradás történetét, a harmadik és negyedik repülőlap pedig megörökíti azoknak az emberbarátoknak az emlékeztétét a nagy Wesselényitől kezdve Deresényi Pál gödi birtokosig, akik a hirtelen támadt nyomor enyhítésére mindent elkövettek.

Erről a derék Deresényiről külön följegyzi tudósítónk, hogy március 18-ika óta három sütőkemencével éjjel-nappal sütteti a kenyereket.

A városi hatóság bámulatos gyorsasággal kezdte meg az újrapépítés munkálatait és Lónyay János árvízi kormánybiztossal karöltve minden kerület számára egy állandóan működő bizottságot küldött ki, mely egy-egy tanácsnekből, egy-egy építészből és egy-egy választott polgárból volt alakítva.

Március 22-én ezek a bizottságok megkezdik működésüket.

Egyfelől megindul a gyűjtés, másfelől hozzákezdnek a bizottságok az épületek megvizsgálásához és a tehetős polgárokat hivatalosan szólítják fel, hogy egy éven belül építsék fel házaikat, a szegényeket pedig oly módon gyámolították, hogy ingyen terveket kaptak kézhez, valamint előnyös feltételek mellett építési kölcsönöket. Megható a polgároknak ragaszkodása ehhez a városhoz az óriási katasztrófa után és a lakó-sok egymást támogató szeretete. Egyik magyarnyelvű röplap, amely ugyancsak Beimelnél jelent meg, így ír: „Vagyonos lakó-sok ladikot bérelvén, megmenteni sietének a szegényeket, akik közül sok nem lett volna képes a hajósok zsarló kívánatit kielégíteni; mert, fájdalommal kell megvallanunk, voltak oly nemtele-nek, kik veszni hagyják a szeren-esétlent, ha nem tudá megfizetni a kívánt iszonyú díjt...”

Természetes jelenség, hogy a polgárok nemes vetélkedése mel-

lett a legalacsonyabb emberi ösz-tönök is felszabadultak és jobb kinézésű düledező házak előtt megjelentek olyan „mentő”-cső-nakok is, melyekre a tolvajok ér-tékes zsákmányokat helyeztek el, otthagyván aggot és csecsemőt egyaránt.

De ott volt az erőskezű, meleg-szívű nádor, aki köztudomás sze-rínt maga is derekasan kivette ré-szét a mentés munkálataiból s azonnal intézkedett, hogy statá-riumot hirdessen a királyi biztos-ság. Március 13-áról 14-ére vir-radó éjjel fordultak elő, az első zürzavarban, ezek az embertelen bűnesetek és már a következő nap déli 12 órájaker az első tolvajt kö-télhalálra ítélték. S amikor a víz második rohama jött, rendben folytak a mentési munkálatok. Azok a sárguló Erinnerungsblat-tok (emléklapok), amelyek ezeket az eseményeket megörökítették, érdekesen világítanak rá, hogy a hatóságok villámgyors intézkedé-sei, bürokráciától mentesen, még a légnagyobb bajok idején is mennyire tudják uralni a helyze-tet. Kerek egy hónapra rá, április derekán, már megindulnak az anyagot szállító terhesszekerek, szorgalmas munkáskezek építe-nek és takarítják el a romokat.

Ezt a gyors munkát különösen az tette lehetővé, hogy az erélyes Lónyay János királyi biztos egy segélypénztárat állított fel, mely-ből a „cs. kir. Árkásztüület” által a legszegényebb sorsú ház-tulajdonosok közül 75-nek házat ingyen építtette fel. A segélypén-zekből összesen 123.507 ezüst fo-rint és 48 krajcár jött be.

Rendkívül jellemző a külföld részvételének megnyilvánulása. Az Ausztria területén lakó ma-gyarok 86.075 forintot adtak ösz-sze. Majnai Frankfurt, Hamburg, Württemberg, Hessen, Nápoly 1000 és 10.000 forintok között ál-doztak. Maga Erdély közel 20.000 forintot küldött, Oroszország 24.000 forintot, Szilézia 40.000 fo-rintot. Ily módon külföldről több mint 1.000.000 forint adomány ér-kezett, melynek tekintélyes része Pest és Buda újrāépítésére fordít-tatott.

A külföldi segélypénzek gondos összegyűjtését gróf Cziráky Antal elnöktele alatt egy választmány végezte el, amely már 1839 május első napján az 1.000.000-nál jóval magasabb összeg szétosztását is elvégezte. Kortörténeti szempont-ból talán nem érdektelen az az adat sem, hogy Buda és Pest fel-segítésére 947.000 forintot adtak s az összes dunamenti károk ellen-súlyozására alig 211.000 forint ju-tott.

Egy évtized elmúltával a legen-dás negyvennyolc már egy eleven, lüktető, aránylag rendesen kiépi-tett s a fejlődés útjára lépett test-vérvárost talált a rakoncátlan Duna két partján.